

S Z E M L E

Pethő József: Krúdy-tanulmányok

A Krúdy-életművet elemző-értékelő szakirodalom az elmúlt év decemberében újabb kötetel gyarapodott, ugyanis a budapesti Tinta Könyvkiadó megjelentette Pethő József *Krúdy-tanulmányok* című könyvét.

A szerző a Nyíregyházi Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének tanára, Krúdy stílusának országosan is számon tartott kutatója, a nyíregyházi Krúdy-hagyomány lelkes ápolója. A kötet kiadását az ÉPKER Kft. és Nyíregyháza Megyei Jogú Város Kulturális és Idegenforgalmi Bizottsága támogatta.

A Krúdy-tanulmányok című könyvnek az elmúlt év decemberében két nagy sikerű bemutatója is volt. Az egyiket Budapesten a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- tudományi Intézetében, a másikat itt, Nyíregyházán a Krúdy Vigadóban rendezték.

Pethő József mostani kötetében korábbi, 1999 és 2004 között folyóiratokban, tudományos közleményekben megjelent írásait gyűjtötte össze. E kiadás számára azonban minden munkáját kisebb-nagyobb mértékben átdolgozta.

Első pillantásra az olvasó nem is érzékeli, hogy a kötet címe többjelentésű. A címben rejlő kettősséget maga a szerző magyarázza meg az előszóban: a könyv a *tanulmányok* szó egyik jelentésének megfelelően értekezéseket, hosszabb cikkeket foglal magában. Másrészt a *tanulmányok* szó képzőművészetben előforduló jelentésére – 'nagyobb alkotás előkészületeként létrehozott mű' – is utal, ugyanis Pethő József egy Krúdyról szóló terjedelmesebb alkotás előtanulmányainak, vázlatainak tekintheti az itt közölt írásokat.

A kötetben szereplő tanulmányokat a szerző három tematikus fejezetbe rendezte. Az első fejezet a *Stílus és szövegértelmezés* címet viseli. Ez a legerjedelmesebb, ebben

kapott helyet az a hat tanulmány, amely különböző megközelítési szempontok alapján Krúdy egyéni stílusának leírásához kíván hozzájárulni: „*A gordonka hangjai*” – Krúdy Gyula stílusorszakairól; *Ismétlésformák és funkciók Krúdy Gyula Szindbád ifjúsága című kötetében*; *A hidon stílus-elemzése*; *Szemantikai ismétlések a Szindbád útja a halálnál című novellában*; „*az emlékezet, amely váratlanul valahonnan ide tévedt*” – *Emlékezés és halmozás Krúdy N: N. című kisregényében*; *Halmozás és szinonímia*.

Az első tanulmány a Krúdy-életmű „archimédeszi pontjához”, a „gordonkahangnak” nevezett stílushoz kapcsolódik, s arra keresi a választ, hogy miben találhatjuk meg az író egyéni kifejezőmódjának lényegét. A szerző történetileg közelít a stílushoz, úgy, hogy szövegelemzések középpontba helyezésével Krúdy stílusának változásait is kimutatja.

A második írás Gáspári László megállapítását alapul véve – „A stílus nemcsak nyelvi kérdés, szintjei a nyelvhasználat folyamatán kívül is kimutathatók” (Gáspári 1996: 60) – az ismétlésformák és -funkciók feltárása során kilép a szűkebben értelmezett elokúcióstilisztika keretéből, és vizsgálódási körébe vonja a szemantikai-pragmatikai, valamint a szövegtani tényezőket is.

A harmadik tanulmány Krúdy egyik legismertebb Szindbád-novellájának (*A hidon*) elemzésével azt mutatja be, miképp értelmezhető egy kulcsmetafora (*hid*) a funkcionális stílusvizsgálat keretében.

A negyedik írás a szemantikai ismétlésformák szövegértelmezést befolyásoló szerepét igazolja a *Szindbád útja a halálnál* című novella elemzésével. A szerző megállapítja, hogy a tematikus ismétlések, az ismétlődő képek és a halmozások együtte-

sen járulnak hozzá a szövegkoherencia létrejöttéhez, s leírásuk alapot teremt egy újabb szépirodalmi szövegtípus (a regény és a novellakötet között) definiálására.

Az ötödik és hatodik tanulmányban Pethő József vizsgálódásainak középpontjában elsősorban az adjekciós alakzatok, ezen belül is a halmozások különböző formái állnak. A szerző nemcsak leírja a halmozás különböző típusait, hanem funkcióvizsgálatra is törekszik. Az *N. N.* című kisregény elemzése a mentális reprezentáció két aspektusának, az emlékezés aktuálisának és az emlékező Krúdy-szövegnek a modellálásához kíván hozzájárulni. A *halmozás és szinonímia* című írás első és második részében a szerző az antik retorika és az újabb retorikai-stilisztikai szakirodalom alapján vizsgálja meg a halmozás és szinonímia tipológiáját és terminusait, majd a *Szindbád ifjúsága* című Krúdy-kötet egyik szinonimikus halmozását elemzi. Az elemzés feltárja a halmozás szerepét is: „a szavaknak látszólag fölösleges bősége, a minimálisan szükségesen való túláradása nyelvi eszközökkel végső soron maga is a reprezentált valósággrészlet gazdagságát adja vissza” (99).

A könyv második, „Aki az igazi nevünkön nevez végre...” Krúdy írói névadása című fejezete két tanulmányt foglal magában: Krúdy Gyula személynévadása az első Szindbád-kötetében; „Aki az igazi nevünkön nevez végre...” – Krúdy Gyula Írói névadása a Szindbád megtérése című kötetben. Ezek az írások nemcsak témaválasztásukban újszerűek, hanem abban is, hogy a címekben megjelölt Szindbád-kötetekben előforduló személynévek, helynevek és egyéb nevek névtani vizsgálata mellett rámutatnak arra, hogy Krúdy névadása stílusának egyfajta keresztmetszete. A két különböző időpontban keletkezett kötet névhasználata is alátámasztja azt a megállapítást, hogy az író stílusában a húszas évek derekától egyfajta klasszicizálódás figyelhető meg, ugyanis a Szindbád megtérése című kötetben már sokkal kevesebb stilizált név szerepel, mint

az első, 1911-ben megjelent Szindbád-kötetben.

Míg a kötet első két fejezete elsősorban szakmai érdeklődésre tarthat számot, addig a harmadik fejezet („*A Nyírség fia*”) a nyírségi, nyíregyházi patrióták számára nyújt érdekes információkat. Közismert, hogy Krúdy gyakran teljes egészében szülővárosához kötötte életművét: „Ennek a városnak voltam az írója ... az én olvasóim sohasem kérdezték: Hol születtem. Minden írásomból kitűnik, hogy nyíregyházi vagyok, aki büszke a származására. Harminc esztendeig mindig Nyíregyházáról írtam. Könyveim éppúgy jelentik a régi Nyíregyházát, mint akár a város múzeumai”. Az itt szereplő két írás („*Ennek a városnak voltam az írója*” – *Krúdy és Nyíregyháza; A hazalátogató Krúdy*) a Krúdy család történetét, Krúdy tanulóéveit, Krúdynak és szülővárosának kapcsolatát, kedvenc helyeit mutatja be filológiai pontossággal. Az író egyik legkedvesebb tartózkodási helye a Sóstó volt: „A kocsinyom mértföldnyi távolságban haladt, mint valami homályos alagúton, összeborult tölgyek alatt, de az alagút végén, az erdő végén az égboltozat világoskék kapuja mutatkozott a messziségben, mintha ott kezdődne a paradicsom. Hiszen paradicsom is volt az a kapu a sötét erdőn át tévelygőnek, az útban elfáradtnak, megszomjazottnak” (145). Igazat adhatunk a szerzőnek: a nyírségi tájhoz, a Nyíregyházához kötődő élményréteg megismerése azért fontos, mert közelebb visz Krúdy műveinek megismeréséhez, megértéséhez.

Ez a fejezet is tartalmaz újszerűséget. Pethő József két olyan Krúdy-levelet közöl, amelyek eddig publikálatlanok voltak. (A Bencs Kálmán polgármesterhez és a Szohor Pál főjegyzőnek írott levelekről van szó, amelyekre a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Levéltárában bukkant a szerző.)

Bár tanulmánykötetekben szokatlan, Pethő József élt azzal a lehetőséggel, hogy írásait illusztrációkkal is kiegészítse. A könyvben lévő rajzok Havasi Tamásnak, a

Nyíregyházi Főiskola Rajz Tanszéke adjunktusának munkái. Havasi Tamás alkotásai kiválóan idézik meg a századforduló atmoszféráját, a Krúdy-művek hangulatát, ennek következtében jól illeszkednek a kötetben közölt tanulmányokhoz.

Összegzésként megállapítható, hogy Pethő József Krúdy-tanulmányok című munkája tovább gazdagítja a Krúdyról szóló irodalmat, s nagymértékben hozzájárul a nyíregyházi Krúdy-hagyomány megőrzéséhez és további ápolásához. Haszonnal forgathatják szakemberek és érdeklődő olvasók egyaránt: a stilsztika kutatói, tanárok, egyetemi és főiskolai hallgatók, valamint minden Krúdy-rajongó.

Engedtetsek meg a recenzió írójának, hogy végezetül is Krúdyt és az ismertetett kötet szerzőjét idézze: „»Engedjék meg nekem, hogy szerényselenség nélkül emlegetsem, hogy könyveimmel, írásaimmal a

helybeli polgárság hallatlan erényein kívül én is hozzájárultam ahhoz, hogy Nyíregyházát úgy emlegetik manapság Csonka-Magyarországon, mint a magyar városok mintaképét.« Mi, mai nyíregyháziak kívánhatnánk-e egyebet, mint hogy a Krúdytól idézett utolsó gondolat szerint Nyíregyházát emlegessék a jövőben is úgy, mint a magyar városok mintaképét, és vele együtt nagy írófiát érdeme szerint úgy, mint a magyar próza mintaképét” (158). – S mit kívánhatnánk e gondolat jegyében Pethő Józsefnek? Természetesen azt, hogy őt pedig a jövőben Nyíregyházán és Nyíregyházán kívül emlegessék úgy, mint a Krúdykutatók mintaképét.

Pethő József: *Krúdy-tanulmányok*. Illusztrálta: Havasi Tamás. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2005. 163 o.

Jenei Teréz